

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 341.67/.68:327.56:351.759.6](4-672ЄС)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.66.104-112>

Максим ПУСАН, ад'юнкт
ORCID ID: 0009-0008-5216-9349

e-mail: maksym_pusan_science@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ: ВИЗНАЧЕНІ ЦІЛІ ТА ДОСЯГНУТІ РЕЗУЛЬТАТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Вступ. Нестабільність загальноєвропейського безпекового середовища, спричинена сучасними військово-політичними конфліктами й системними безпековими кризами, зумовлює необхідність аналізу ступеня реалізації визначених цілей і досягнутих результатів функціонування чинної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки (далі – архітектура безпеки). Досягнуті результати функціонування архітектури безпеки відображають рівень її ефективності та дієвості, даючи змогу оцінити фактичний стан сучасної загальноєвропейської системи безпеки.

Методи. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові методи: системний та історичний підходи для аналізу архітектури безпеки на регіональному рівні; метод аналізу та порівняльний метод для оцінювання ступеня реалізації визначених цілей на основі зіставлення з фактично досягнутими результатами функціонування архітектури безпеки на регіональному рівні, які розглянуто хронологічно, що дає змогу простежити динаміку реалізації її системи цілей.

Результати. Установлено, що в архітектуру безпеки було закладено узагальнену стратегічну мету, конкретизовану системою взаємопов'язаних часткових цілей, покликаних забезпечити її реалізацію. Водночас результати функціонування архітектури безпеки відображають нерівномірний ступінь реалізації визначених цілей: якщо першочергові короткострокові цілі загалом були реалізовані, то довгострокові стратегічні орієнтири не набули належного рівня практичної імплементації. Зрештою узагальнена стратегічна мета архітектури безпеки була реалізована лише частково, що вказує на недостатню результативність її функціонування у досягненні визначених стратегічних орієнтирів.

Висновки. Оцінювання ступеня реалізації визначених цілей на основі зіставлення із фактично досягнутими результатами функціонування архітектури безпеки показало її недостатню результативність, а також дало змогу окреслити причини сучасної нестабільності загальноєвропейського безпекового середовища. Водночас результати дослідження дають підстави для висновку про об'єктивну необхідність ґрунтовного оновлення та реорганізації архітектури безпеки. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень можуть бути оцінювання ступеня реалізації визначених цілей і досягнутих результатів функціонування архітектури безпеки на глобальному рівні, а також аналіз її відповідності до сучасних трендів розвитку глобального та регіонального безпекового середовища.

Ключові слова: договірна архітектура загальноєвропейської системи колективної безпеки, контроль над звичайним озброєнням, заходи зміцнення довіри та безпеки, загальноєвропейське безпекове середовище.

Вступ

Широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, чергове загострення вірмено-азербайджанського протистояння навколо Нагірного Карабаху, посилення суперечностей між НАТО і Російською Федерацією, а також між США і європейськими союзниками в межах НАТО, поряд із триваючою військовою присутністю Росії у грузинських регіонах Південної Осетії та Абхазії, а також Придністровському регіоні Республіки Молдова, відображають сучасний стан функціонування договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки (далі – архітектура безпеки). Водночас зазначені конфлікти й суперечності виявляють недостатність реалізації базового функціонального призначення архітектури безпеки, яке полягає в забезпеченні стабільного, передбачуваного й мирного безпекового порядку, запобіганні та стримуванні збройних конфліктів, підтриманні кооперативної (спільної) взаємодії між державами. Результати дослідження дають змогу визначити фактичний рівень досягнення задекларованих цілей, ступінь їх практичної реалізації та результативність функціонування архітектури безпеки в умовах актуальних безпекових реалій регіонального рівня.

Метою статті є оцінювання ступеня реалізації визначених цілей архітектури безпеки на основі аналізу

фактично досягнутих результатів її функціонування на регіональному рівні.

Методи

В основу дослідження покладено системний та історичний підходи для аналізу архітектури безпеки на регіональному рівні. У межах дослідження застосовано метод аналізу та порівняльний метод для оцінювання ступеня реалізації визначених цілей на основі зіставлення з фактично досягнутими результатами функціонування архітектури безпеки на регіональному рівні, які розглянуто хронологічно, що дає змогу простежити динаміку реалізації її системи цілей.

Результати

Дослідження ступеня реалізації визначених цілей і досягнутих результатів функціонування архітектури безпеки на регіональному рівні передбачає первинне аналітичне виокремлення задекларованих цілей її формування і функціонування. Аналіз ключових структурних елементів архітектури безпеки реконструює її політико-декларативний і нормативно-інституційний зміст, у межах якого зафіксовано відповідні цільові орієнтири. У цьому контексті особливої значущості набуває аналіз преамбул міжнародних безпекових документів, який унаочнює задекларовані в них цілі та дає змогу інтерпретувати їх як складники архітектури безпеки, формуючи

© Пусан Максим, 2026

аналітичну основу для подальшого оцінювання результатів їх практичної реалізації.

У межах аналітичного підходу ключовими структурними елементами архітектури безпеки на регіональному рівні визначено безпеково-політичну сферу, сферу контролю над звичайним озброєнням, а також систему заходів зміцнення довіри та безпеки, що функціонують у загальноєвропейському безпековому просторі.

Зазначені структурні елементи охоплюють комплекс міжнародних безпекових документів, сукупність задекларованих цілей яких формує узагальнені цілі архітектури безпеки на регіональному рівні. Нормативну основу становлять: Гельсінський заключний акт 1975 року, Паризька хартія для нової Європи 1990 року, Договір про звичайні збройні сили в Європі 1990 року (далі – ДЗЗСС), Договір з відкритого неба 1992 року (далі – ДВН), Угода з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі 1999 року, Віденський документ про заходи зміцнення довіри та безпеки 2011 року (далі – ВД-2011), а також інші взаємопов'язані міжнародні безпекові документи, що доповнюють та уточнюють зазначені ключові акти.

У науковому дискурсі угоди про контроль над звичайним озброєнням розглядають як інструменти, спрямовані на досягнення чітко визначених цілей формалізованої стабілізації міждержавних відносин. Реалізацію таких цілей пов'язують зі встановленням конкретних і детально регламентованих обмежень, що закріплюють статус-кво як щодо національних військових потенціалів держав, так і окремих географічних регіонів за умови їх інституційного забезпечення механізмами моніторингу, верифікації та врегулювання спорів (Burns, & Urquidí, 1968; Hastedt, & Eksterowicz, 1988, цит. за: Lippert, 2024). Таким чином, ключовими цілями ДЗЗСС були визначені зміцнення стабільності та безпеки в Європі через формування збалансованих звичайних збройних сил, установа нижчих граничних рівнів озброєння і військової техніки, усунення диспропорцій, що негативно впливали на регіональну стабільність, а також недопущення можливості вчинення раптових збройних нападів або проведення широкомасштабних наступальних операцій (Arms Control Association, 1999; Nuclear Threat Initiative, n.d.; Kimball, 2023; NATO, 2026).

Зрештою архітектура безпеки формувалася навколо чітко визначеної системи цілей, серед яких провідне місце посідали забезпечення військової стабільності, підтримання збалансованого співвідношення звичайних

збройних сил, усунення дестабілізуючих диспропорцій, а також недопущення зосередження військових спроможностей, здатних створювати умови для раптових збройних нападів або проведення широкомасштабних наступальних операцій.

Ключовими цілями заходів зі зміцнення довіри та безпеки є забезпечення прозорості, передбачуваності, контрольованості та стабільності військової діяльності держав-учасниць (Lachowski, 2004). Зазначені цілі набувають конкретного інституційного оформлення в межах окремих міжнародних безпекових інструментів, зокрема ВД-2011 і ДВН, якими задекларовано зміцнення довіри та військової стабільності в регіоні через інституціоналізацію прозорості й підвищення рівня передбачуваності військової діяльності держав-учасниць (*Організація з безпеки та співробітництва в Європі*, б/д; Dunay et al., 2004; Гудзь, 2022).

Таким чином, визначені цілі заходів зі зміцнення довіри та безпеки, закріплені у ВД-2011 та ДВН, формують додатковий напрям цільової спрямованості архітектури безпеки, що ґрунтується на інституціоналізації прозорості, передбачуваності та контрольованості військової діяльності держав-учасниць як структурних передумов стабільності й запобігання конфліктам у загальноєвропейському регіоні.

Визначені цілі у сфері контролю над звичайним озброєнням і в межах заходів зі зміцнення довіри та безпеки інтерпретують як взаємопов'язані й системотвірні цілі архітектури безпеки, спрямовані на забезпечення військової стабільності, підтримання збалансованого співвідношення збройних сил, недопущення дестабілізуючого зосередження військових спроможностей, а також інституціоналізацію прозорості, передбачуваності й контрольованості військової діяльності держав-учасниць як ключових умов запобігання конфліктам у регіоні.

Аналіз преамбул міжнародних безпекових документів дав змогу виявити й концептуально окреслити цільову спрямованість задекларованих орієнтирів, на основі яких сформовано цілі архітектури безпеки, узагальнені в табл. 1. У цьому контексті преамбула постає як інтерпретаційна рамка, що уможливило належне визначення задекларованих цілей міжнародних безпекових документів і їх співвіднесення із ширшими цілями формування та функціонування архітектури безпеки на регіональному рівні.

Таблиця 1

Аналіз преамбул міжнародних безпекових документів архітектури безпеки на регіональному рівні

Міжнародний безпековий документ	Фрагмент преамбули	Аналітична інтерпретація цільової спрямованості
Гельсінський заключний акт	"...сприяти поліпшенню взаємовідносин між собою та створенню умов, у яких їхні народи зможуть жити у справжньому й тривалому мирі, вільному від будь-якої загрози чи замаху на їхню безпеку"	Забезпечення стабільного та тривалого миру, усунення загроз безпеці між європейськими державами
	"...зробити процес розрядки як безперервним, так і дедалі більш життєздатним і всеохоплюючим..." "...тим самим розширюючи, поглиблюючи й забезпечуючи сталість і тривалість процесу розрядки"	Інституціоналізація та довгострокове закріплення політики розрядки міжнародної напруженості
	"...повною мірою реалізувати результати Наради й забезпечити серед своїх держав і по всій Європі переваги, що випливають із цих результатів"	Практичне втілення досягнутих домовленостей, а не лише їх декларативне ухвалення
	"...сприяти розвитку кращих і тісніших відносин між ними в усіх сферах, подоланню конфронтації, що виникла внаслідок характеру їхніх минулих взаємин, і досягненню кращого взаєморозуміння"	Перехід від блокового протистояння до співпраці в політичній, економічній і гуманітарній сферах

Продовження табл. 1

Гельсінський заключний акт	"...шукати можливості для об'єднання зусиль з метою подолання недовіри, зміцнення впевненості, розв'язання проблем, що їх роз'єднують, і співпраці в інтересах людства"	Формування атмосфери довіри та солідарності між державами як передумови стабільної безпеки в Європі
	"Визнаючи неподільність безпеки в Європі, а також спільну зацікавленість у розвитку співробітництва по всій Європі..."	Утвердження принципу, за яким безпека однієї держави нерозривно пов'язана з безпекою інших
	"...визнання тісного зв'язку між миром і безпекою в Європі та у світі загалом..."	Розгляд європейської безпеки як складника глобального миру та розвитку
	"...внеску кожного з них у зміцнення миру й безпеки у світі, а також у сприяння фундаментальним правам, економічному й соціальному поступу та добробуту всіх народів"	Індивідуальна відповідальність держав за глобальну безпеку та сталий розвиток
Паризька хартія для нової Європи	"Ера конфронтації і розколу Європи закінчилась... відкрили нову епоху демократії, миру і єдності в Європі"	Перехід від конфронтації до єдності, миру й демократичного розвитку Європи
	"Ми зобов'язуємось будувати, консолідувати і зміцнювати демократію як єдину систему правління". "Права людини й основні свободи ... є невід'ємними і гарантуються законом". "Ніхто не повинен стояти над законом"	Утвердження демократичного правління, гарантування прав людини та забезпечення верховенства права
	"Економічна свобода, соціальна справедливість і відповідальне ставлення до довкілля абсолютно необхідні для процвітання". "Успішний перехід до ринкової економіки ... відповідає інтересам усіх нас"	Забезпечення сталого економічного розвитку через ринкову економіку, соціальну справедливість і захист довкілля
	"Ми підтверджуємо нашу прихильність десяти принципам Гельсінського Заключного акта". "Ми зобов'язуємось утримуватися від застосування сили або загрози силою". "Безпека є неподільною"	Утвердження спільних принципів міжнародного права, відмова від сили, забезпечення колективної і неподільної безпеки
	"Питання, що стосуються національних меншин, можуть вирішуватися лише в демократичних політичних рамках". "Ми рішуче боротимемось проти расової та етнічної ненависті, антисемітизму і ксенофобії"	Забезпечення демократичного врегулювання питань національних меншин, протидії всім формам дискримінації і проявам ненависті
	"Ми приймаємо рішення створити Секретаріат у Празі". "Центр із запобігання конфліктам у Відні". "Бюро з вільних виборів у Варшаві"	Інституціоналізація постійних механізмів співробітництва, спрямованих на координацію взаємодії між державами, запобігання конфліктам та підтримку демократичних процесів
	"Ми повністю підтримуємо Організацію Об'єднаних Націй і підвищення її ролі"	Посилення ролі ООН у підтриманні міжнародного миру і безпеки
	"...утримуватися ... від застосування сили або погрози силою... несумісним з метою та принципами Статуту Організації Об'єднаних Націй"	Недопущення застосування сили – підкреслення нормативно-ціннісної основи безпеки, що ґрунтується на міжнародному праві та принципі мирного врегулювання спорів
Договір про звичайні збройні сили в Європі	"усвідомлюючи необхідність відвернення будь-якого воєнного конфлікту в Європі"	Превентивна стабільність – розгляд безпеки крізь призму превенції конфлікту, а не реагування на нього
	"усвідомлюючи спільну відповідальність за те, щоб досягти більшої стабільності та безпеки в Європі"	Колективне, кооперативне (спільне) забезпечення європейської безпеки – інтерпретація безпеки як колективного блага, а не сукупності національних стратегій
	"прагнучи замінити воєнну конфронтацію новим характером відносин безпеки..."	Недопущення воєнної конфронтації у міждержавних відносинах – перехід від конфронтаційної до кооперативної моделі безпекових відносин в Європі
	"...ліквідації нерівності, яка заподіює шкоду стабільності й безпеці"	Усунення військово-політичної нерівності між державами як чинника, що підриває стабільність і безпеку в Європі
	"...ліквідації... потенціалу для здійснення раптового нападу і ... наступальних дій"	Усунення можливостей для раптового нападу та наступальних дій через обмеження військового потенціалу
	"...кількість звичайних озброєнь... не перевищувала..."	Інституціоналізація військової передбачуваності та контрольованості – застосування чітких числових меж як інструменту формалізованої стабілізації
	"...намір продовжувати процес контролю над звичайними озброєннями"	Забезпечення стійкості та еволюційного розвитку режиму контролю над звичайними озброєннями як складника європейської безпеки – наголошення, що контроль над звичайними озброєннями є безперервним і динамічним процесом, який передбачає подальший розвиток та адаптацію договірних механізмів до змін у безпековому середовищі

Закінчення табл. 1

Угода з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі	"... сповнені рішучості зберегти ключове значення Договору як наріжного каменю європейської безпеки..."	Збереження контролю над звичайним озброєнням як основного інструменту забезпечення стабільної та збалансованої безпеки в Європі
	"... відзначаючи досягнення цілей первісного Договору – забезпечення того, щоб ... кількості звичайних озброєнь і техніки ... не перевищували встановлених граничних рівнів"	Фіксація досягнення режиму кількісних обмежень озброєнь
Віденський документ про заходи зміцнення довіри та безпеки	"Держави-учасниці нагадують, що мета Наради з питань заходів зміцнення довіри та безпеки і контролю над озброєннями (роззброєння) в Європі ... полягає в поетапному здійсненні нових, ефективних і конкретних заходів, спрямованих на подальший прогрес у справі зміцнення довіри й безпеки та досягнення роззброєння, з тим щоб утілювати в життя ... зобов'язання держав утримуватися від застосування сили або погрози силою"	Поступове впровадження дієвих заходів довіри, безпеки та роззброєння з метою недопущення застосування сили
	"... сповнені прагнення зробити внесок у подальший розвиток і зміцнення миру, стабільності та безпеки на основі співробітництва в цій сфері шляхом створення режиму відкритого неба для здійснення повітряного спостереження"	Сприяння зміцненню миру, стабільності та кооперативній безпеці в Європі через режим відкритого неба
Договір з відкритого неба	"... відзначаючи можливість використання такого режиму для розвитку відкритості й транспарентності, сприяння спостереженню за виконанням чинних або майбутніх угод у сфері контролю над озброєннями..."	Підвищення відкритості й транспарентності військової діяльності, забезпечення ефективного контролю над озброєннями

Джерело: розроблено автором на основі (Верховна Рада України, 1992; 2000; 2025; Charter of Paris for a New Europe, 1990; Organization for Security and Cooperation in Europe, 1992; 2011).

У ході аналізу преамбул міжнародних безпекових документів і наукової літератури виявлено поступове багаторівневе й еволюційне формування цілей через послідовне доповнення нормативних, стратегічних та інституційних орієнтирів. Поступовість формування цілей проявилася у відсутності суттєвих змін і збереженні наступності між цільовими орієнтирами як багаторівневості в їх послідовній конкретизації від загальнонормативних орієнтацій до стратегічних та інституційних цільових орієнтирів, що відображає їхню системну організацію. Еволюція таких цілей відбувалася поетапно та системно через перехід від декларативних нормативних засад до інституційних механізмів їх реалізації, поступове витіснення нормативно-декларативного розуміння миру практиками управління безпековими ризиками, а також трансформацію безпеки від національного до кооперативного підходу. Отже, сформована система цілей концептуально відображає перехід від логіки конфронтаційного стримування до моделі спільної превентивної та інституціоналізованої безпеки.

Водночас сукупність цілей, задекларованих у міжнародних безпекових документах як структурних елементах архітектури безпеки, формує цільову спрямованість і відображає логіку їх еволюції. Таким чином, на основі аналізу преамбул міжнародних безпекових документів і відповідної сукупності наукової літератури визначено узагальнену стратегічну мету чинної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки на регіональному рівні, а також систему взаємопов'язаних цілей, що забезпечують її реалізацію. Як стратегічну мету визначено *запобігання виникненню великомасштабного збройного конфлікту в загальноєвропейському регіоні*. За концептуальним аспектом зазначену стратегічну мету можна інтерпретувати як формування стабільного, передбачуваного та мирного загальноєвропейського безпекового порядку на основі кооперативної (спільної) взаємодії держав, верховенства міжнародного права, принципу неподільності безпеки та інституціоналізованих механізмів запобігання конфліктам.

Узагальнену стратегічну мету архітектури безпеки доцільно конкретизувати через систему взаємопов'язаних цілей першого рівня, реалізація яких відбувається за допомогою відповідних інструментальних підцілей.

1. Забезпечення військової стабільності в загальноєвропейському регіоні:

- кількісне обмеження звичайних збройних сил як основна умова стабільності;
- установлення та підтримання рівноваги звичайних збройних сил держав-учасниць;
- скорочення надлишкового озброєння і військової техніки;
- усунення дестабілізуючих диспропорцій у військових потенціалах держав;
- недопущення різких і непередбачуваних змін балансу сил у регіоні.

2. Недопущення раптової військової ескалації та наступальних дій у загальноєвропейському регіоні:

- запобігання можливості раптового збройного нападу;
- недопущення зосередження військових наступальних спроможностей;
- обмеження умов для ведення широкомасштабних наступальних бойових дій.

3. Інституціоналізація прозорості, передбачуваності та контрольованості військової діяльності в загальноєвропейському регіоні:

- забезпечення військової транспарентності, зокрема прозорості військового потенціалу та військової активності держав;
- розвиток механізмів сповіщення, інспекцій і верифікації;
- підвищення рівня передбачуваності військової діяльності держав-учасниць.

4. Формування ефективних механізмів запобігання конфліктам і кризового управління в загальноєвропейському регіоні:

- розвиток процедур раннього запобігання конфліктам;
- створення інституційних механізмів урегулювання кризових ситуацій;

- зниження ризиків ненавмисної ескалації військових інцидентів;

- інтеграція безпекових механізмів у ширший процес багатостороннього діалогу.

5. *Утвердження кооперативної моделі безпеки та міждержавної взаємодії в загальноєвропейському регіоні:*

- розвиток військових контактів і співпраці між державами в загальноєвропейському регіоні;

- інтеграція заходів контролю над озброєннями та зміцнення довіри;

- забезпечення дотримання норм і принципів міжнародного права у сфері безпеки.

Зважаючи на сформовану стратегічну мету і систему цілей архітектури безпеки, на наступному етапі дослідження поетапно оцінено ступені їх реалізації, наведені у хронологічній послідовності. У процесі оцінювання ступеня реалізації визначених цілей архітектури безпеки простежується істотний розрив між задекларованими цілями та фактично досягнутими результатами її функціонування, що підтверджено вже на завершальному етапі підготовки до укладання одного з ключових міжнародних договорів архітектури безпеки – ДЗЗСЄ, яке супроводжувалося загостренням вірмено-азербайджанського конфлікту у 1988 році.

Попри те, що Вірменія та Азербайджан були учасниками ДЗЗСЄ, який мав закладати інституційні основи недопущення воєнних конфліктів у загальноєвропейському регіоні, на практиці його положення не забезпечили запобігання подальшій ескалації збройного протистояння між сторонами. Договір про звичайні збройні сили в Європі набув чинності у 1992 році та мав за мету зниження ризиків ескалації конфліктів через обмеження військового потенціалу держав і посилення механізмів військової транспарентності у загальноєвропейському безпековому середовищі. Водночас у початковій фазі вірмено-азербайджанського конфлікту європейські держави переважно зосереджувалися на формуванні механізмів запобігання великомасштабному воєнному протистоянню в Центральній Європі, насамперед між Сполученими Штатами Америки та Радянським Союзом, а також між НАТО й Організацією Варшавського договору.

З огляду на це конфлікти, що розгорталися за межами центральноєвропейського регіону, фактично не були враховані під час формування архітектури безпеки. Хоча в перспективі передбачалося, що успішна реалізація ДЗЗСЄ в Центральній Європі створить передумови для його практичного поширення на весь загальноєвропейський регіон, проте подальший перебіг подій показав недостатній ступінь реалізації цього договору на регіональному рівні. На це вказують чергові ескалації вірмено-азербайджанського конфлікту у 2016, 2020, 2022 та 2023 роках, які призвели не лише до локальних, а й до широкомасштабних бойових дій у районі Нагірного Карабаху. Крім того, зберігається ризик подальшої ескалації зазначеного протистояння, а сформована архітектура безпеки не спроможна забезпечити його ефективне стримування. Ситуація, що склалася, виникла через відсутність у міжнародно-правових і безпекових документах інституційно закріплених спеціальних, виняткових або адаптивних механізмів, спрямованих на врахування безпекових викликів у зонах активних і "заморожених" конфліктів (Williams, 2018). Отже, події вірмено-азербайджанського конфлікту 1988 року та його подальші ескалації у 2016, 2020, 2022 і 2023 роках відображають недостатній ступінь реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки.

Подальший аналіз ступеня реалізації визначених цілей архітектури безпеки проведено на прикладі військової інтервенції Російської Федерації в Придністровський регіон Республіки Молдова у 1992 році. Ця подія відбулася в період, коли архітектура безпеки перебувала на початковому етапі інституційного становлення, безпосередньо після укладання та набуття чинності ДЗЗСЄ у 1992 році, і стала черговим показником недостатнього ступеня реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки. Це виявилось у допущенні раптового застосування військової сили, веденні наступальних бойових дій, фактичній окупації частини території суверенної держави, а також низькому рівні військової транспарентності, насамперед щодо військового потенціалу та специфіки військової діяльності Російської Федерації на території Придністровського регіону Республіки Молдова. З огляду на період безпосереднього розпаду Радянського Союзу та Організації Варшавського договору, а також процес ратифікації Російською Федерацією ДЗЗСЄ, можна припустити, що серед держав Центральної Європи домінувало уявлення про спроможність новосформованої архітектури безпеки локалізувати конфлікт, запобігти його подальшій ескалації та не допустити його поширення за межі регіону. Проте станом на сьогодні очевидно, що зазначена військова інтервенція не була врегульована в повному обсязі: попри її локалізацію, подальшої стабілізації конфліктної ситуації так і не було досягнуто, а ризик її розширення не був остаточно усунений. Таким чином, військова інтервенція Російської Федерації у 1992 році в Придністровський регіон Республіки Молдова стала одним із показників неповної реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки.

Події 2008 року, пов'язані з військовою інтервенцією Російської Федерації в Південну Осетію та Абхазію, є наступним аспектом аналізу ступеня реалізації цілей архітектури безпеки. Зазначені події окреслюють структурні обмеження архітектури безпеки. Фактичне допущення ведення активних наступальних бойових дій із широким застосуванням важкої бронетехніки, артилерії та інших засобів звичайних озброєнь суперечить задекларованим цілям запобігання раптовому наступу та масштабній воєнній ескалації в загальноєвропейському регіоні. Отже, військова інтервенція Російської Федерації в грузинські регіони Південну Осетію та Абхазію у 2008 році відображає неповноту реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки, що виявляється в розбіжності між визначеними цілями та фактичними результатами її функціонування.

Події, пов'язані зі збройною агресією Російської Федерації проти України у 2014 році та широкомасштабним вторгненням у 2022 році, підтвердили недостатню спроможність архітектури безпеки запобігти виникненню та ескалації великомасштабного збройного конфлікту в загальноєвропейському регіоні. Зокрема, зафіксовано допущення можливості раптового наступу та ведення широкомасштабних наступальних бойових дій, зосередження значних військових сил поблизу державних кордонів, окупації міжнародно визнаних територій, а також неналежного рівня військової транспарентності, продемонстрованого Російською Федерацією. Отже, широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну показало критично низький ступінь реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки, а також фактичне послаблення і часткова втрата її функціональної спроможності забезпечувати військову транспарентність і запобігати масштабним

міждержавним збройним конфліктам у загальноєвропейському регіоні.

Окремим аспектом оцінювання ступеня реалізації цілей архітектури безпеки є недостатній рівень військової транспарентності, зокрема прозорості військового потенціалу та військової діяльності між державами в загальноєвропейському регіоні. Незважаючи на комплекс заходів зі зміцнення довіри та безпеки, зокрема обміну військовою інформацією, завчасного повідомлення про військову діяльність, спостереження за військовими навчаннями, проведення інспекцій та оціночних візитів, на практиці зберігаються можливості обходу, обмеження або порушення встановлених вимог військової транспарентності. Насамперед це виявляється у діях Російської Федерації, яка систематично демонструє недостатній рівень військової транспарентності щодо власного військового потенціалу та військової діяльності в загальноєвропейському регіоні.

Наприклад, Російська Федерація неодноразово з метою проведення масштабних військових навчань розосереджувала значні угруповання військ на менші складники, що дало змогу уникати встановлених обмежень за чисельністю військовослужбовців, про яку потрібно обов'язково заздалегідь повідомляти, щоб забезпечити належне міжнародне спостереження (Rosa-Hernández, 2023). Надалі такі практики стали одним із чинників, що передували військовій інтервенції у грузинські регіони Південної Осетії та Абхазії, втручання у Придністров'я, а також широкомасштабному вторгненню в Україну й тимчасовій окупації частини її території. Водночас зазначена проблема простежується і в активному нарощуванні національного військового потенціалу європейських держав і Сполучених Штатів Америки (Knezović, & Tkalec, 2025), що формує передумови для зниження рівня військової транспарентності не лише між державами – учасниками відповідних міжнародних договорів та угод, а й потенційно сприяє зростанню взаємної недовіри між державами – учасниками оборонних союзів, зокрема в межах НАТО. Отже, під час оцінювання ступеня реалізації цілей архітектури безпеки у сфері військової транспарентності визначено її недостатній рівень, зокрема щодо забезпечення прозорості військового потенціалу та військової діяльності як з боку Російської Федерації, так і з боку окремих держав – учасниць НАТО.

Одним із показників неповної реалізації визначених цілей архітектури безпеки є недостатній рівень балансу сил між оборонними блоками й державами в загальноєвропейському регіоні. Формування відповідного балансу сил передбачало скорочення звичайних озброєнь і військової техніки НАТО та Організацією Варшавського договору в межах ДЗЗСЄ. Договір визначав граничні рівні озброєнь для кожного військово-політичного блоку: 20 тис. бойових танків, 30 тис. бойових броньованих машин, 20 тис. артилерійських систем, 6,5 тис. бойових літаків і 2 тис. ударних вертольотів (Federation of American Scientists, n.d.).

Відповідно до положень зазначеного договору було масштабно скорочено звичайне озброєння і військову техніку. Держави – учасниці НАТО скоротили кількість бойових танків приблизно до 6 тис., бойових броньованих машин – до 7 тис., артилерійських систем – до 5 тис., бойових літаків – до 1,5 тис., ударних вертольотів – до 500 (Federation of American Scientists, n.d.). Водночас держави – учасниці Організації Варшавського договору скоротили відповідні показники приблизно до 13 тис. бойових танків, 15 тис. бойових броньованих машин, 10 тис. артилерійських систем, 3 тис. бойових літаків та

1 тис. ударних вертольотів (Federation of American Scientists, n.d.).

У процесі реалізації договору окремі держави, зокрема Радянський Союз, а згодом його правонаступниця Російська Федерація, частково досягали формального виконання встановлених обмежень через переміщення звичайного озброєння і військової техніки за межі зони дії договору, а не їх фактичного скорочення (McCausland, 1997). Так, Радянський Союз перемістив значну кількість озброєнь за Уральські гори, тобто за географічну межу дії договору (McCausland, 1997). Загальна кількість такої техніки становила близько 57300 од., які потенційно підпадали під встановлені договірні обмеження (Stein, 2019). Унаслідок цього формально встановлені ліміти в межах території застосування договору були дотримані, однак фактичний військовий потенціал держави зберігався або навіть нарощувався за межами регіону його дії. Це зумовило створення формального, а не фактичного балансу сил, унаслідок чого склалося уявлення про військово-стратегічну рівність у загальноєвропейському регіоні.

Подальші події, зокрема широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році, продемонстрували, що фактичний баланс сил не відповідав визначеним цілям архітектури безпеки щодо запобігання зосередженню наступального військового потенціалу та забезпечення стабільності в загальноєвропейському регіоні. У цьому контексті оновлення архітектури безпеки потребує забезпечення дієвого балансу сил на основі фактичного, а не формального скорочення звичайних озброєнь і військової техніки держав. Отже, відсутність реального збалансованого співвідношення сил, зокрема з боку Російської Федерації, є показником неповної реалізації узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки.

Наведені вище дані про обсяги скорочення звичайних озброєнь і військової техніки між державами – учасниками НАТО й Організації Варшавського договору відображають істотне зменшення їх кількості, насамперед у центральноєвропейському регіоні, унаслідок реалізації відповідних договірних механізмів. Вжиті заходи зумовили зниження рівня військово-політичної напруженості й підвищення стабільності в короткостроковій перспективі у загальноєвропейському регіоні. Отже, першочергова мета, спрямована на фактичне скорочення наявних звичайних озброєнь і військової техніки в Центральній Європі, була реалізована та відповідала досягнутим результатам. Водночас така реалізація була обмеженою в часі й не забезпечила формування стійкого збалансованого співвідношення сил у регіоні. Відсутність довгострокового балансу сил у загальноєвропейському регіоні підтвердила неповну реалізацію узагальненої стратегічної мети й системи визначених цілей архітектури безпеки.

Важливою метою підтримання створеної архітектури безпеки залишався розвиток військових контактів і співробітництва між воєнно-політичними блоками й окремими державами. Статистичні дані показали, що впродовж 1992–2022 років між суб'єктами архітектури безпеки постійно тривали обмін військовою інформацією, надсилання повідомлень про проведення масштабних військових навчань, а також інспекційні заходи (у середньому близько 90 на рік), оціночні візити (приблизно 45 на рік) і спостереження за військовими навчаннями (близько 10 на рік) (Organization for Security and Cooperation in Europe, 2013).

Повноцінна співпраця між усіма державами – учасниками архітектури безпеки фактично зберігалася до 2007 року, поки Російська Федерація односторонньо не

призупинила участь у ДЗЗСЄ, а у 2008 році вчинила військову інтервенцію у грузинські регіони Південну Осетію та Абхазію. Співпраця поступово згорталася після 2014 року через початок збройної агресії Російської Федерації проти України й остаточно припинилася у 2022 році після початку широкомасштабного вторгнення.

За таких умов розвиток військових контактів і співробітництва відбувався переважно між державами – учасницями НАТО, а також між НАТО й окремими пострадянськими державами без участі Російської Федерації, зокрема з огляду на її власні національні інтереси. Отже, визначена мета архітектури безпеки щодо розвитку військових контактів і співробітництва в загальноєвропейському регіоні була реалізована лише частково та протягом обмеженого періоду часу. Попри формування інституційних механізмів, тривалого військового співробітництва як серед держав – учасниць НАТО, так і у взаємодії між НАТО й пострадянськими країнами, відповідна взаємодія не набула стійкого розвитку внаслідок систематичних порушень Російською Федерацією принципів військової транспарентності та співробітництва.

Дискусія й висновки

Отже, у межах проведеного дослідження було визначено систему цілей архітектури безпеки, що відображають їх цілісність, внутрішню взаємопов'язаність і логіку формування. У цьому контексті виокремлено узагальнену стратегічну мету архітектури безпеки, яка полягає в запобіганні виникненню великомасштабного збройного конфлікту в загальноєвропейському регіоні та є її основним цільовим орієнтиром. Досягнення цієї мети передбачає формування системи взаємопов'язаних цілей, спрямованих на забезпечення військової стабільності, недопущення раптової військової ескалації та наступальних дій, інституціоналізацію прозорості, передбачуваності й контрольованості військової діяльності, розвиток ефективних механізмів запобігання конфліктам і кризового управління, а також утвердження кооперативної моделі безпеки та міждержавної взаємодії в загальноєвропейському регіоні. Кожна із цих цілей є системною і реалізується через сукупність відповідних підцілей та інструментів.

Водночас у межах дослідження було оцінено ступінь реалізації визначених цілей архітектури безпеки у співвідношенні з фактичними результатами її функціонування в загальноєвропейському регіоні. Результати оцінювання показали їх часткову й неповну реалізацію: хоча сформована архітектура безпеки забезпечувала певний рівень стабільності в окремі періоди в деяких регіонах, але не змогла повною мірою досягти узагальненої стратегічної мети формування стійкого, збалансованого й передбачуваного безпечного середовища, що зумовлює потребу в її подальшому перегляді й оновленні.

Передусім це пояснюється тим, що ступінь реалізації узагальненої стратегічної мети архітектури безпеки залишається неповним і нестабільним. Аналіз безпекових конфліктів – від вірмено-азербайджанського протистояння кінця 1980-х років до широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році – підтверджує тривалу розбіжність між задекларованими цілями архітектури безпеки й фактичними результатами її функціонування. У цьому контексті архітектура безпеки продемонструвала обмежену спроможність запобігати виникненню та ескалації міждержавних і регіональних збройних конфліктів. Фактичне допущення раптового застосування військової сили, ведення наступальних бойових дій та окупації міжнародно визнаних територій указує на недостатній рівень реалізації цілей стримування

військової ескалації, особливо в зонах активних і "заморожених" конфліктів.

Аналогічні обмеження виявилися і в реалізації цілей, пов'язаних зі скороченням звичайного озброєння і забезпеченням балансу сил. Механізми контролю над озброєннями забезпечили лише частковий та обмежений у часі ефект, зокрема, реалізація ДЗЗСЄ сприяла істотному скороченню військового потенціалу в Центральній Європі та зниженню рівня воєнно-політичної напруженості в короткостроковій перспективі. Водночас застосування формалізованих способів виконання зобов'язань, зокрема переміщення озброєнь за межі географічної зони дії договору, не дало змоги сформувати реальний і довгостроковий баланс сил у загальноєвропейському регіоні.

Не менш проблемною залишається реалізація цілей у сфері військової транспарентності. Попри створення розгалуженої системи заходів довіри та безпеки, зберігаються структурні можливості обходу або порушення встановлених вимог. Систематичне недотримання принципів військової транспарентності, насамперед з боку Російської Федерації, а також нарощування військового потенціалу окремими державами негативно вплинули на ефективність архітектури безпеки загалом.

Подібна ситуація характерна й для розвитку військових контактів і міждержавного співробітництва. Хоча впродовж 1990-х – початку 2000-х років було сформовано відповідні інституційні механізми, їхнє практичне функціонування значною мірою залежало від політичної кон'юнктури. Унаслідок призупинення участі Російської Федерації у ключових договірних механізмах і подальшого вчинення актів збройної агресії зазначені механізми так і не набули сталого розвитку.

З огляду на це відсутність адаптивних і спеціалізованих механізмів реагування на безпекові виклики в зонах конфліктів можна вважати одним із ключових структурних недоліків архітектури безпеки. Сформована система була зорієнтована передусім на запобігання масштабному воєнному протистоянню між основними військово-політичними блоками в Центральній Європі, що зумовило недостатнє врахування специфіки регіональних і периферійних конфліктів у процесі її формування та розвитку. Це актуалізує необхідність подальшого наукового осмислення трансформації архітектури безпеки. Перспективним напрямом подальших досліджень може бути оцінювання ступеня реалізації визначених цілей архітектури безпеки й досягнутих результатів функціонування на глобальному рівні, а також аналіз її відповідності до сучасних трендів розвитку глобального й регіонального безпекового середовища.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Верховна Рада України. (1992). *Договір про звичайні збройні сили в Європі*. Договір від 01.07.1992 № 2526-12. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_314#Text
- Верховна Рада України. (2000). *Угода з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі*. Угода від 21.09.2000 № 1974-III. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_063#Text
- Верховна Рада України. (2025). *Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт)*. Акт від 01.08.2025 № 72/14-612-91197. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text
- Гудзь, А. М. (2022). Ефективність застосування в кризових ситуаціях Віденського документа 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки (на прикладі України). *Наука і оборона*, 1, 16–20. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2022-18-1-16-20>

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (Б/Д). Форум без-
печного співробітництва ОБСЄ. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/f/a/477652.pdf>

Arms Control Association. (1999). *Executive summary of the adapted Conventional Armed Forces in Europe Treaty*. <https://www.armscontrol.org/act/1999-11/press-releases/executive-summary-adapted-conventional-armed-forces-europe-treaty>

Charter of Paris for a New Europe. (1990). *Organization for Security and Co operation in Europe*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/0/6/39516.pdf>

Dunay, P., Krasznai, M., Spitzer, H., Wiemker, R., & Wynne, W. (2004). *Open Skies: A cooperative approach to military transparency and confidence building*. United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR). <https://unidir.org/publication/open-skies-cooperative-approach-military-transparency-and-confidence-building>

Federation of American Scientists. (n.d.). *CFE Chronology: Conventional Forces in Europe Treaty*. <https://nuke.fas.org/control/cfe/chron.htm>

Kimball, D. (2023). *The conventional armed forces in Europe (CFE) treaty and the adapted CFE treaty at a glance*. Arms Control Association. <https://www.armscontrol.org/factsheets/conventional-armed-forces-europe-cfe-treaty-and-adapted-cfe-treaty-glance>

Knezović, S., & Tkalec, M. (2025). Defense spending, conflict and economic growth in Europe. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*. <https://doi.org/10.1515/peps20250004>

Lachowski, Z. (2004). *Confidence- and security-building measures in the new Europe*. SIPRI Research Report No. 18. Oxford University Press. <https://www.sipri.org/publications/2004/confidence-and-security-building-measures-new-europe>

Lippert, W. (2024). Conventional arms control agreements in Europe: Conditions of success and failure. *Central European Journal of International and Security Studies*, 18(3), 5–37. <https://doi.org/10.51870/WGUO2938>

McCausland, Jeffrey D. (1997). *NATO and Russian Approaches to Adapting the CFE Treaty*. <https://www.armscontrol.org/act/1997-08/features/nato-and-russian-approaches-adapting-cfe-treaty>

NATO. (2026). *Conventional arms control*. <https://www.nato.int/en/what-we-do/wider-activities/conventional-arms-control>

Nuclear Threat Initiative. (n.d.). *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE)*. <https://www.nti.org/educationcenter/treatiesandregimes/treatyconventionalarmedforceseuropce/>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (1992). *Treaty on Open Skies*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/1/5/14127.pdf>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (2011). *Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measures*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/a/4/86597.pdf>

Organization for Security and Cooperation in Europe. (2013). *Report on the implementation of the Vienna Document 2011 – Exchange of information and verification activities (as of 15 November 2013)*. <https://resources.osce.org/sites/default/files/f/documents/f/9/110742.pdf>

Rosa-Hernández, G. I. (2023). How Russia's retreat from the Vienna Document information exchange undermines European security. *Bulletin of the Atomic Scientists*. <https://thebulletin.org/2023/03/how-russias-retreat-from-the-vienna-document-information-exchange-undermines-european-security>

Stein, T. (2019). *Conventional armed forces in Europe (CFE) regime*. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford University Press. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e603>

Williams, H. (2018). *Strategic Stability, Uncertainty and the Future of Arms Control. Survival: Global Politics and Strategy*, 60(2), 45–54. <https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1448561>

References

Arms Control Association. (1999). *Executive summary of the adapted Conventional Armed Forces in Europe Treaty*. <https://www.armscontrol.org/act/1999-11/press-releases/executive-summary-adapted-conventional-armed-forces-europe-treaty>

Charter of Paris for a New Europe. (1990). *Organization for Security and Co operation in Europe*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/0/6/39516.pdf>

Dunay, P., Krasznai, M., Spitzer, H., Wiemker, R., & Wynne, W. (2004). *Open Skies: A cooperative approach to military transparency and*

confidence building. United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR). <https://unidir.org/publication/open-skies-cooperative-approach-military-transparency-and-confidence-building>

Federation of American Scientists. (n.d.). *CFE Chronology: Conventional Forces in Europe Treaty*. <https://nuke.fas.org/control/cfe/chron.htm>

Gudz, A. M. (2022). The effectiveness of the application of the 2011 Vienna Document on Confidence- and Security-Building Measures in crisis situations (on the example of Ukraine). *Science and Defense*, 1, 16–20 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2022-18-1-16-20>

Kimball, D. (2023). *The conventional armed forces in Europe (CFE) treaty and the adapted CFE treaty at a glance*. Arms Control Association. <https://www.armscontrol.org/factsheets/conventional-armed-forces-europe-cfe-treaty-and-adapted-cfe-treaty-glance>

Knezović, S., & Tkalec, M. (2025). Defense spending, conflict and economic growth in Europe. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*. <https://doi.org/10.1515/peps20250004>

Lachowski, Z. (2004). *Confidence- and security-building measures in the new Europe*. SIPRI Research Report No. 18. Oxford University Press. <https://www.sipri.org/publications/2004/confidence-and-security-building-measures-new-europe>

Lippert, W. (2024). Conventional arms control agreements in Europe: Conditions of success and failure. *Central European Journal of International and Security Studies*, 18(3), 5–37. <https://doi.org/10.51870/WGUO2938>

McCausland, Jeffrey D. (1997). *NATO and Russian Approaches to Adapting the CFE Treaty*. <https://www.armscontrol.org/act/1997-08/features/nato-and-russian-approaches-adapting-cfe-treaty>

NATO. (2026). *Conventional arms control*. <https://www.nato.int/en/what-we-do/wider-activities/conventional-arms-control>

Nuclear Threat Initiative. (n.d.). *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE)*. <https://www.nti.org/educationcenter/treatiesandregimes/treatyconventionalarmedforceseuropce/>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (1992). *Treaty on Open Skies*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/1/5/14127.pdf>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (2011). *Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measures*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/a/4/86597.pdf>

Organization for Security and Cooperation in Europe. (2013). *Report on the implementation of the Vienna Document 2011 – Exchange of information and verification activities (as of 15 November 2013)*. <https://resources.osce.org/sites/default/files/f/documents/f/9/110742.pdf>

Organization for Security and Co-operation in Europe. (n.d.). *OSCE Forum for Security Co-operation [in Ukrainian]*. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/f/a/477652.pdf>

Rosa-Hernández, G. I. (2023). How Russia's retreat from the Vienna Document information exchange undermines European security. *Bulletin of the Atomic Scientists*. <https://thebulletin.org/2023/03/how-russias-retreat-from-the-vienna-document-information-exchange-undermines-european-security>

Stein, T. (2019). *Conventional armed forces in Europe (CFE) regime*. In Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford University Press. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e603>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. Treaty of 01.07.1992 No. 2526-12 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_314#Text

Verkhovna Rada of Ukraine. (2000). *Agreement on the Adaptation of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. Agreement of 21.09.2000 No. 1974-III [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_063#Text

Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe (Helsinki Final Act)*. Act of 01.08.2025 No. 72/14-612-91197 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text

Williams, H. (2018). *Strategic Stability, Uncertainty and the Future of Arms Control. Survival: Global Politics and Strategy*, 60(2), 45–54. <https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1448561>

Отримано редакцією журналу / Received: 28.04.26

Прорецензовано / Revised: 10.05.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.05.26

Опубліковано / Published: 30.06.26

Maksym PUSAN, PhD student

ORCID ID: 0009-0008-5216-9349

e-mail: maksym_pusan_science@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ASSESSMENT OF THE SECURITY ARCHITECTURE: DEFINED OBJECTIVES AND ACHIEVED OUTCOMES AT THE REGIONAL LEVEL

Background. The instability of the pan-European security environment caused by contemporary military-political conflicts and systemic security crises necessitates an analysis of the degree of implementation of the defined objectives and the achieved results of the functioning of the existing treaty-based architecture of the pan-European collective security system (hereinafter referred to as the security architecture). The achieved results of the functioning reflect its level of effectiveness and viability, making it possible to assess the actual state of the contemporary pan-European security system.

Methods. *The research employed general scientific methods, including systemic and historical approaches for analyzing the security architecture at the regional level; the method of analysis and the comparative method for assessing the degree of implementation of the defined objectives through comparison with the actually achieved results of the functioning of the security architecture at the regional level, which were considered chronologically in order to trace the dynamics of implementation of its system of objectives.*

Results. *It was established that the security architecture incorporated a generalized strategic objective specified through a system of interconnected partial objectives intended to ensure its implementation. At the same time, the achieved results of the functioning of the security architecture reflect an uneven degree of implementation of the defined objectives: while the primary short-term objectives were generally achieved, the long-term strategic priorities did not attain an appropriate level of practical implementation. Ultimately, the generalized strategic objective of the security architecture was only partially achieved, indicating the insufficient effectiveness of its functioning in attaining the defined strategic priorities.*

Conclusions. *The assessment of the degree of implementation of the defined objectives based on comparison with the actually achieved results of the functioning of the security architecture demonstrated its insufficient effectiveness and also made it possible to identify the causes of the contemporary instability of the pan-European security environment. At the same time, the results of the study provide grounds for concluding that there is an objective necessity for substantial renewal and reorganization of the security architecture. a comprehensive renewal and reorganization of the security architecture. A promising direction for further scientific research may involve assessing the degree of implementation of the defined objectives and the achieved results of the functioning of the security architecture at the global level, as well as analyzing its compliance with contemporary trends in the development of the global and regional security environment.*

Keywords: *treaty-based architecture of the pan-European collective security system; conventional arms control; confidence- and security-building measures; pan-European security environment.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.